

כ"ל תצוה - פורים גש"פ

קללת חכם אפילו על חונם

ג' ס"ב

"וַאֲמַתָּה תִצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר
לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד" (כ"ז, כ')

1

שואל בעל הטורים (שם): כיצד ייתכן שהתורה פותחת ציווי זה ללא שיוזכר שמו של משה רבינו? והרי בכל התורה כולה, משעה שנולד משה, לא היה ציווי שמשה נצטווה לומר לבני ישראל ללא שיוזכר שמו באותו העניין?

3 אר
4 אר

תורץ בעל הטורים: "לא הזכיר משה בזה הסדר, מה שאין כן בכל החומש, שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הזכיר בה (חוץ ממשנה תורה). והטעם **זמני** שאמר: 'מתני נא מספרך אשר כתבת', וקללת חכם אפילו על תנאי באה (ברכות נ"ו. מכות י"א.), ונתקיים בזה".

אומרים משם החיד"א, שבמלה 'מספרך' רמוזה פרשת תצוה, שכן 'ספרך' - נוטריקון של ספר כ', כלומר הפרשה העשרים החל מפרשת בראשית, היא פרשת "תצוה", וזהו מחזני נא מספרך".

בלומר משה רבנו מסר את נפשו על עם ישראל אחרי שחטאו בחטא העגל, והתפלל מאה ועשרים תפילות, ואמר בתפילתו (ל"ב, ל"ב): "מתני נא מספרך אשר כתבת", ולא זו משם עד שמחל להם הקב"ה מחילה גמורה ואמר לו

(במדבר י"ד, כ'): "סלחתי כדברך", אך משום שקללת חכם אפילו על תנאי באה, נתקיים במשה, והיה צורך למחות את שמו של משה רבנו, וקיים זאת הקב"ה בפרשת "תצוה".

וזו לשון הוזהר הקדוש (וזהר חדש ח"ב שה"ש דף א'): "פתח ואמר, 'עתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת'. קללה דא על תנאי, וקב"ה מחיל לחוביהו בגיניה דמשה; ואעפ"כ אתמחי מפרשתא מעלייתא באורייתא בפיקודא דעובדא דמשכנא, ואיהי פרשת ואתה תצוה, דהוה ליה למיכתב שמיה דמשה בכל מלה ומלה ובכל פיקודא ופיקודא דתמן, ואתמחי מכל ההיא פרשתא דלא אדכר תמן. הוי: קללת חכם אפילו על תנאי אתקיים" (ועיין עוד בזה פנחס דף רמ"ו.).

מכאן יש ללמוד שעל האדם לדבר תמיד בלשון טובה אף על עצמו, ולא יקלל את עצמו, משום שאינו יודע עד היכן הדברים יכולים להשפיע.

בנימין על ישפה והיא הנקראת ישפיה"ה והיא כלולה מגוונים הרבה: אדומה, שחורה, ירוקה, וסגולה האבן הזאת לעצור הדם. ונתנה לבנימין לפי שנשתנה לבו לגוונים הרבה, וחשב מחשבות במכירתו של יוסף אם יגלה הדבר לאביו אם לא. ואעפ"כ נתגבר על יצרו והיה מעצור לרוחו ולא גלה הדבר לאביו, ולכך נתנה לו האבן הזאת, ונקראת ישפה שתי מלות: יש פה, וזה יורה על מעלתו שאע"פ שהיה לו פה והיה לו לגלות הדבר שתק ולא גלה. אלה י"ב אבנים הקבועים בבגד החושן ואלה שמות י"ב השבטים מפותחים בהם כסדר לידתן שבט ושבט וכתוב על אבנו המיוחדת לו והכל בהשגחה גמורה וכוננה נפלאה

תרשיש ושהם וישפה (כח, כ)

מובא במדרש (כ"ר עא, ה) כי ישפה היתה אבנו של בנימין, ולפי שרחל תפסה פלך של שתיקה (שלא גילחה ליעקב שמביאים את לאה במקומה), עמדו כל בניה בעלי סוד, ונרמזו בשמה 'ישפה', יש פה, ידע במכירתו של יוסף ולא הגיד. ומבאר רבינו בחיי שחשב מחשבות אם לגלות לאביו אם לא, ואעפ"כ נתגבר על יצרו ועצר את רוחו ולא גילה הדבר לאביו, ונקראת ישפה, יש פה, וזה יורה על מעלתו שאע"פ שהיה לו פה, והיה לו לגלות הדבר, שתק ולא גילה.

שאל החידושי הרי"ם זצ"ל אם כן מדוע נקראת 'ישפה', יותר היה מתאים לקראו 'אין פה' שסגר את פיו. וביאר כי אם יש לאדם חפץ

2
3 אר

3
3 אר
5 אר

1

שהוא שלו לגמרי, אזי יכול לעשות בו כרצונו. משא"כ כשהתפץ אינו שלו לגמרי, ואין ביכולתו לעשות בו כרצונו, כי הוא מוגבל בשימוש, אין זה נקרא שלו. כי אינו בעליו והתפץ אינו ברשותו. כן האדם המדבר מה שאינו ראוי לומר, נגד רצון התורה"ק ונגד השכל הטוב, ובודאי אח"כ מתחרט על כך, נמצא שפיו אינו שלו ואינו ברשותו, הפה מדבר דברים שאינם כרצונו. אולם מי ששולט על פיו ושומר לבל ידבר מה שאינו ראוי, נקרא שהפה שלו ויש לו פה. לכן נקראת אבנו של בנימין "שפה" שהיה לו פה - כי היה שליט ובעה"ב על הפה.

(4) טו

והוסיף שלכן נקראת תורה שבעל פה, כי חכמי התורה היו בעלים על הפה.

הפשוט בדברי הרמב"ן שכחז "אמר כי עוד יתייחד להם שיטשו מזבח מקטר קטורת וכו' וזכו רמו שנמסר למשה רבינו שהקטורת עולרת המגפה", היינו כי צפרשת קטורת יש עוד יחוד מלבד היחוד שהיה מלד המשכן, ולכן נשנית כפרשה בפני עלמה.

פרשת תצוה מסיימת צנין עשיית מזבח הקטורת, וכבר העירו הראשונים שכן בראוי כי שפרשה זו תהי' ביחד עם הלוי של עשיית שאר כלי המשכן השנויים צפרשת תרומה, ולמה אחר שכבר נשנו כל הכלים הפסיק צנין הצנדי כהוכי וסדר המילואים, ורק לאחר כל אלו הפרשיות נכתב פרשת מזבח הקטורת, וצמשך חכמה מתרן קו' הראשונים עפ"י הגמרא (זבחים נט.) דמזבח שנקטר מקטירין קטורת במקומו, הרי צנין מזבח הקטורת אינו מעכב עיקר הקטרת הקטורת, וכל עשייתה אינו אלא למלכה ולא לעיכובא, ולכן נקבעה כאן במיוחד אחר כל הכלים, כי שאר כל הכלים שצפרשת תרומה כולם מעכבים צסדר העבודה והשראת השכינה שנמשכן, משא"כ קטורת שאין המזבח מעכב עבודתה.

הרמב"ן מרמו לדברי חז"ל בשבת (פט.) שאמרו שצטטה שעלה משה למרום אף מלאך המות מסר לו דבר שגא' ויתן את הקטורת וגו' ויעמוד צין המתיס וצין החיים (א) אי לאו דאמר לי' מי הוכ ידע, היינו שהכריחו חז"ל מזה שידע משרע"ה שהקטורת עולרת את המגיפה דע"כ מלה"מ מסר לו סוד זה, ולכאורה מני'ל שידע זה ממלה"מ, וכי משרע"ה שנאמר עליו בכל ציתי נאמן הוא, לא ה"י יכול לידע סוד זה אם לא ששמעו ממלה"מ, והרה"ק ר"צ הבבן ז"וק"ל מבאר דבר זה, כי צעת תחילת הצריאה, כל הצריאה כולה נתנה חלק ציצירת האדם, וכמוש"כ נעשה אדם, שהאדם כולל חלק מכל הצריאה כולה, והטעם והתכלית בזה הוא

מסדר הכתובים נראה טעם מיוחד למה נשנית פרשת הקטורת אחר שאר כל הכלים, כי עיקר השראת השכינה והיחוד שהיתה צמשכן כבר נגמרה בכל הכלים שנשנו צפרשת תרומה, שהרי קודם פרשת הקטורת כתיב "ושכנתי בתוך צני" וכייתי להם לאלוקים וידעו כי אני ד' וגו' לשכני צחוכס", היינו שמכל אלו הדברים שנשנו מכבר צפרשה, עשיית המשכן וכל כליו, ועשיית צנדי כהוכה כולם הם הכנה מלד בני ישראל כדי שיהיו ראויים להשראת השכינה, ועל ידי מעשיהם כבר חל "ושכנתי בתוך צני"י", ורק אחר זה נשנית פרשת הקטורת, שמשמעות הדברים היא שיש צקטורת יחוד בפני עלמה, שאין לו קשר ושייכות ליחוד שנעשה ע"י צנין המשכן, ואולי זה המכוון

כדי שיהי' לו כח למשול על כל הצריאה, ואיחא כי הס"מ לא נתן חלקו בצריאה האדם, ובחס ה"י לאדם"ר חלק ממנו ה"י מיד מהפך את החלק הרע לעוב, וה"י אדם"ר שולט על צחי"י זו של הרע ג"כ, כי כל יסוד של הרע הוא ממלאך המות, הוא מלאך המות הוא יס"ר, יורד ומסית עולה ומסעין, ולכן לא ה"י לאדם"ר חלק מהמלה"מ צכדי שישר ענין של צחורה צעולם, ודבר זה יתוקן לעתיד לבוא, כי אז יתבטל הרע לגמרי, כי יעצור הקצ"ה לגמרי רוח העומאה מן הארץ, אבל עד אוחו הזמן נשאר חערובות רע ועוב. וצעת מתן תורה, שאז ה"י המלכ של צני ישראל מעין לעתיד לבוא, וכדכ' "אני אמרתי אלהים אהם וצני עליון כולכם", וצחות שעה

(5) טז

(2)

במס' מגילה (דף י"ו ע"א) ויקח המן את הלכוש ואת הסוס, אול אשכחי דיתבי רבנן קמי' ומחוי להו הלכות קמיצה לדבנן, כיון דחזי' מרדכי דאפיק לקבלי' וקוסייה מיחד בידיה מירתת, אמר להו לדבנן האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי, זילו מקמאי דלא תכונו בגחלתי, כההוא שעתא נתעטף מרדכי וקם לי' לצלותא, אתא המן ותיב לי' קמייהו ואורוך עד דסליק מרדכי לצלותא, אמר להו במאי צסקיתו, אמרו לי' בומן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלא קומצא דסילתא ומתכפר לי', אמר להו אתא מלי קומצא קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי ע"כ.

ויש' להבין מאי שייכות מלי קומצא קמצא לדחות עשרה אלפי ככרי כספא. והנה רש"י ז"ל פי' [בד"ה הלכות קמיצה] שמרדכי היה דורש בענינו של יום, וששה עשר בניסן היה הוא יום תנופת העומר. נצ"ע שהרי אמר מאן דמנדב מנחה וכו', והעומר הוא חוב ולא נדבה. ועוד שאמר מייתי מלא קומצא דסילתא והרי העומר הוא שעורים * ולא סולת. אחר כך הגיה מצאתי שמהרש"א * וקצת י"ל שדרש במנחת העומר, ומענין בח"א [ד"ה אול] לענין נמשך למנחת הקשה כן. נדבה.

ולולי דברי רש"י ז"ל הי' נבאה לפע"ד, כי הנה אמרינן בגמ' [בכרכות ג"ה ע"א] בומן שבית המקדש קיים מזבח מכפר, ובומן שאין בהמ"ק קיים שלחנו של אדם מכפר, והיינו מה שמאכילים להעניינים, הרי כי הצדקה מכפרת כמו קרבנות, וכן אמרינן במס' סוכה (דף מ"ט ע"ב) אמר ר' אלעזר גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות וכו' ע"ש. ולפי"ז מסתברא כי או בימי המן שהיו ישראל בצרה, ולא היה להם בהמ"ק להעלות קרבנות לה', עשו מה שהיה יכולת בידיהם לעשות, והיו מרבים צדקה לעניינים שתכפר עליהם במקום קרבנות (וסופן מוכיח על תחלתו, שהרי תקנו אח"כ להרבות במתנות לעניינים וכמ"ש א"ה), וי"ל כי המן הרשע חשב בדעתו שכיון שאין להם לישראל בהמ"ק להתרצות בקרבנות לפני אביהם שבשמים, לא ישגיח עליהם ח"ו (וכמ"ש במדרש על ישנו עם אחד וגו'), ואף כי ראה אשר הם מרבים בצדקה לעניינים, חשב כי זאת לא יחשב להם לזכות, אלא אדרבה ח"ו לחוב וכמו שאמר טורנוסורופוס לר' (3)

ל. (א) ועשית מזבח מקטר קטרת. רבים שואלים, למה לא נאמר ציווי זה במקומו. בשעה שנצטוו משה על עשיית כלי התיכל, השלחן והמנרה ז' וי"ל, שהכלים האלה לא היו להם שניים (חגיגה כ"ו) להשתמש בהם, אם נטמאו הראשונים, ומכש"כ שלא היו להם שניים, מתחרים עמהם בחצר אהל מועד, ולפיכך נאמרו במקומם. אבל מזבח הזהב יש דוגמתו בפתח אהל מועד, היינו מזבח העולה, ולו א"י מזבח הקטרת אמור. במקומו יחד עם השלחן והמנרה, היינו אומרים, שהוא עיקר המזבח, והיינו מזוללים במזבח העולה, שהרי מזבח הקטרת מצופה זהב ועומד בהיכל ומקטירין עליו קטרת (המובחר שבקרבנות - תנוחמא), משא"כ מזבח העולה, שהוא מצופה נחשת ועומד בפתח, ומקריבין עליו חלב ודם, ולפיכך לא נזכר מזבח הזהב יחד עם השלחן והמנרה וזוהו אגו למדים, שאינו עיקר, שהרי נשלמו כל כלי המקדש והחצר והוא לא נזכר רק אחרי כל אלה, גם נאמר במזבח העולה: "וזהיה המזבח קדש קדשים", כמו במזבח הזהב: "קדש קדשים הוא" (לקמן פ' י'), ולא עוד אלא, שאם אין מזבח העולה ואפילו רק נפגם א"א להקריב שום קרבן, אבל אם נעקר מזבח הפנימי - מקטירין קטרת במקומו, שאין המזבח מעכב (רמב"ם פ"ג מה' המידין ומוספיו).

(7) אצל המן
סתירה
(8) אצל ר' יוחנן
31
36
41
46
51

כי להם חירות מיה"ר חירות ממלחך המות, אז נתן המלחך המות גם חלקו למשרע"ה, ומה הי' חלקו - הקטורת, כי בקטורת נמסר למשרע"ה הכח להתגבר על הרע, שיהי' זיכולתו להפך הרע לטוב, וזהו ענין הקטורת, שמזבלעדי אשר המלכה"מ צטנמו הי' נוחנו למשרע"ה לא הי' יכול לעמוד על סודו, כי יש זה ענין זה שיכול להיות שולט לגמרי על הרע, דוגמת המלכ שיהי' אם הי' המלחך המות נותן חלקו לו לאדרי"ר צשעת הצריחה, כי עכשיו נתן חלקו למשרע"ה.

קטורת שורש קשה, כמו שמזכיר בספרים, שהקטורת מקשר את האדם בשורש החיים, ואם באדם הוא מקושר בהמקור - צחי' החיים, אז אין למיתה שליטה עליו כלל, כי אז יונק חיותו מהויפח באפו נשמת חיים, ולכן הקטורת עולרת את המגיפה, כי יש זיכולת לקשר את האדם בחדא קטירה עד שהוא מקושר בהשורש, ולא יהי' להרע שליטה עליו כלל, ולכן מלינו שקטורת יש י"א סמיים, ואף שקדושה מלינו ככל מקום המספר עשרה, וכלן יש מספר י"א, כזר אמרו חז"ל שזין הי"א סמיים נמלא חלבנה שריחה רע, ומשמט מחז"ל שהלבנה מרמז על הרע, וכמו שאמרו (כריתות ו): שהלבנה מרמז על פושעי ישראל, כי בקטורת נכלל גם כח וחלק הרע שיש בטולם, כי בקטורת יש הכח לקשר גם הרע בשורשו, ולהפכו לטוב, ולכן יש זה י"א סמיים, לכלול גם חלק הרע ולהפכו לטוב.

נתבאר, שיחוד זה של קטורת, הנו יחוד מיוחד, שיש בו הכח לקשר גם את חלק הרע ולהפכו לטוב, ויחוד זה שייך דייקא לצחינת אהרן, שמדתו היתה כמו שאמרו חז"ל אוהב את הצריזות ומקרבן לתורה, שצחינת אהרן היתה להגזי' את בני ישראל שיהי' להם שייכות לקדושת התורה, ואף אותן שנחרקו מהתורה הי' מקרבן ומחזירן לשורשם, ולכן שייך ענין זה של קטורת דייקא לאהרן הכהן, שיחוד זה של קטורת לקשר את הרע ג"כ ולהפכו לטוב הוא מדת אהרן הצדיק, ולכן מלינו בחז"ל (יומא ע"ד) שאמרו "שלשה זרים הן של מזבח ושל ארון ושל שולחן, של מזבח זכה אהרן ונטלוי, ורש"י שם מפרש כי הזר רומז לכתר - חזר זהב של מזבח הקטורת שייך לכתר כהונה, והיינו שמזבח הקטורת שייך לשבט כהונה, וכמו שיבארנו כי שיהיה ענין אחד.

9

מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ולכאורה מלבד אשר ראוי להבין על עיקר התקנה של משלוח מנות איש לרעהו למה זה, עוד ראוי להבין כיון

שבודאי מצות מתנות לאביונים גדולה ממצות משלוח מנות איש לרעהו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל [ה' מגילה פ"ב הי"ז] וז"ל: מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים וכו'. וא"כ לכאורה היה ראוי להקדים בקרא את העיקר, והכי הול"ל ומשלוח מתנות לאביונים ומנות איש לרעהו.

והנראה לפע"ד כי מאחר שהרגישו שכל הצלתם לא היתה אלא בזכות הצדקה, ולכן ראו לתקן אשר ביום זה ירכבו בצדקה באופן היותר טוב ומעולה, וידוע כי הטוב שבצדקה הוא שתגיע להעני באופן שלא יתבייש, והנה איתא במשנה פ"ד דמס' תענית [כ"ו ע"ב] אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו. וי"ל כי על דרך זה תיקנו גם הצדקה כפורים, לשלוח מנות גם איש לרעהו, וע"י זה לא יתבייש האביון ג"כ בקבלת המתנות, מאחר שדרך היום בכך, ולכן הקדים בקרא מנות איש לרעהו, כי זאת היא הקדמה נכונה לשלוח גם כן מתנות לאביונים, ונכון בעז"ה.

אורה ושמחה

עקיבא (ב"ב דף י' ע"א ועמ"ש בספרי פני שלמה), אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם, אמר ליה כרי שניצול אנו בהם מדינה של גיהנם, אמר ל' אדרבה זו שמחייבתן לגיהנם

אמשול לך משל וכו' ע"ש, ואזיל המן בשטותי דטורנוסרופוס.

ואולם הנה באמת יש הוכחה מתורה"ק שהקב"ה אוהב את העניים, ובע"כ

צ"ל כי מה שאינו מפרנסם זהו כרי שניצול אנו בהם מדין, והוא ממאי דכתיב בפ' ויקרא [כ' א'] ונפש כי חקריב קרבן מנחה לה', ופירש"י לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו

הקריב נפשו. הרי כי העני חביב אצל הקב"ה, וממילא מובן כי הצדקה אשר נותנים להעניים תחשב לזכות ומכפרת.

וזהו שאמר המן (כאשר ראה התחלת מפלתו), אתי מלא קומצא קמחא דידיכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי וק"ל.

וגם י"ל דמרדכי דרש להם אז בענין זה, מאחרי שהיו צריכין להרבות בצדקה לעניים, דרש להם באותו ענין דמוכח

* כי העני חביב אצל הקב"ה.

ובזה נראה לפע"ד לתת בעז"ה טוב טעם ודעת, על אשר בעת ההצלה

כתיב [אסתר ט' כ"א - כ"ב] לקיים עליהם וגו' ומשלוח

הג"ה

* עוד י"ל דהוי ג"כ מענינא דיומא, עפ"י מ"ש בפ"י ההגדה, דמשי"ה אומרים בפסח כל דכפין ייתי ויכול, משום דכפסח נרונין על התבואה [ר"ה ט"ו ע"א] ראוי להרבות בצדקה וק"ל.

נאמר במגילת אסתר "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" (ח, טז).

אומרת הגמרא במסכת תענית (דף טו): "אמר רב נחמן, לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה, צדיקים לאורה וישרים לשמחה. צדיקים לאורה דכתיב אור זרוע לצדיק. ולישרים שמחה דכתיב ולישרי לב שמחה". כמו כן מצאנו עוד כמה מקומות בהם הודגש ההבדל בין צדיקים וישרים, כמו הפסוק מתהילים (פרק לג) "רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהילה". וכן "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך". ויש להבין מהו צדיק ומיהו ישר. וכן יש להבין מהי שמחה ומהי אורה.

והנה רש"י כתב שם במס' תענית שישירים עדיפי מצדיקים, וכן כתב רבינו גרשום. אולם המהרש"א הביא בשם הרשב"א שהישרים היא מדרגה נמוכה יותר ממדרגת הצדיקים, והביא שם ראיה גם מנוסח התפילה ב"נשמת כל חי" שהסדר הוא שם "ישרים - צדיקים - חסידים - קדושים" מן הקל אל הכבד, מהמדרגה הנמוכה יותר למדרגות הגבוהות יותר. ויעו"ש עוד מה שביאר והגדיר את האורה ואת השמחה.

ונראה ליישב את פרש"י שצדיקים הם אלה המצטיינים באופן מיוחד במצוות שבין אדם למקום, ואילו ישרים הם אלה המצטיינים באופן מיוחד במצוות שבין אדם לחבירו. וכך כותב הגאון הנצי"ב זצ"ל בהקדמתו לספר בראשית: "דנתבאר בשירת האזינו, על הפסוק: הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא. ופירשנו, שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים, על כן מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס, ובאו ע"י זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית, ועל זה היה צידוק הדין, שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות, אע"ג שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן

10
הצדיקים

14

ועוד להלן שם הוא מבאר שלכן נקראים האבות הקדושים בשם **ישרים**, שזה היה שבחם "שמלבד שהיו צדיקים וחסידיים ואוהבי ח' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים, היינו שהתנהגו עם אומות העולם, אפילו עם עובדי אלילים מכוערים, מכל מקום היו

עמם באהבה, וחשו לטובתם, באשר הוא קיום הבריאה כמו שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום, אע"ג שהיה שונא אותם ואת מלכם תכלית שנאה כמבואר במאמרו למלך סדום, מכל מקום חפץ בקיומם".

וכן נראה קצת מלשון הירושלמי (מכות ב, ה-ו) "אמר ר' פנחס, טוב וישר הוא, על כן יורה חטאים בדרך" (תהילים כה, ח) - למה הוא טוב? - שהוא ישר. ולמה הוא ישר? - שהוא טוב וכו'". ומכל אלה רואים אנו שישרים הם אלה המצטיינים באופן מיוחד במצוות שבין אדם לחבירו.

11 ולענין **צדיק** מצינו בגמרא מסכת קידושין (דף מט) "המקדש אשה ואומר על מנת שאני צדיק גמור מקודשת, חיישין שמא הרהר תשובה בלבו". כלומר, חוששם שעשה תשובה בלבו, וכשעשה תשובה למקום או אז יקרא צדיק. ואם היה מדובר בעבירות שבין אדם לחבירו, הרי בעבירות שבין אדם לחבירו לא מועילה תשובה עד שירצה את חבירו, וא"כ מה מועיל מה שהוא מהרהר בתשובה. אלא נדא מדובר במצוות שבין אדם למקום, ואז כשהרהר בתשובה הלא יקרא "צדיק". וכן מה שפסק הרמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"א) "מי שזכויותיו יתירות על עוונותיו - צדיק". וכן מצינו אצל נח שנקרא "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" ופירשו שם חז"ל שאנשי דורו היו רוגנים עליו. וכן מבואר בחז"ל שלא התפלל על אנשי דורו שישובו בתשובה ולכך נענש להיות זמן כה רב סגור אחר מסגר בתוך התיבה, ועל כן נקרא המבול על שמו, שנאמר "כי מי נח זאת לי", וכן נאמר שם "את האלוקים התהלך נח" (בראשית ו, ט), הרי שצדקתו היתה בעיקר בין אדם למקום. וכן מצינו אצל יוסף שנקרא יוסף הצדיק, ובמצוות שבין אדם לחבירו הרי הביא את דיבת אחיו רעה אל אביהם ואשר על כן פסקו עליו דין מיתה, ומ"מ נקרא יוסף הצדיק על כך שלא נכשל עם פוטיפרע והתגבר על יצרו. הרי שהשם "צדיק" הוא תולדה של צדקות במילי דשמיא. ועוד מקומות רבים.

12 ולענין **אורה ושמחה** נראה לי גם כן שחלוק המושג של אורה ממושג השמחה. "אברה" היא סוג של שמחה רוחנית, שמחה של תורה וקיום מצוות. ואילו המושג "שמחה" הוא סוג של שמחה ע"י דברים גשמיים כמו השמחה שנתחייבנו ביום טוב ע"י אכילת בשר ושתיית יין וקניית בגדי צבעונין. וזהו בעצם לשון הגמרא (מגילה טז, ב) א"ר יהודה, אורה זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ו) ותורה אור. שמחה זה יו"ט, וכן הוא אומר ושמחת בחגך וכו'. וגם הדבר הוא משום שהצדיק המתעסק רוב זמנו רק בענינים שמימיים ממילא גם שמחתו נובעת משיימימיות, רק מרוחניות מובהקת כמו לימוד תורה. אבל לא כן הוא זה המתעסק בעיקר במצוות שבין אדם לחבירו שאמנם היא מצוה גדולה ואינה פחותה מן המצוות שבין אדם למקום, אולם המציאות היא שמצוה זו כרוכה בהתעסקות בענינים גשמיים כמו גמילות חסדים, ביקור חולים, לוויית המת שכל אלה תלויים בעשייה גשמית ואי אפשר לקיימן בישיבה בבית ובלמוד תורה והתעסקות בקדושה והתקדשות, ממילא גם שמחתו נובעת מענינים גשמיים כמו אכילת בשר ושתיית יין ובגדי צבעונין וכו"ב.

13 וזה מה שכתב רש"י שהישרים עדיפי מצדיקים, וכדאיתא במשנה בפרקי אבות (ג),

14 (ז) "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו". ויעיין שם מה שביאר הרע"ב על משנה זו.

15 ומפרש הרשב"ץ על המשנה הנ"ל, כי בא להזהיר האדם שיחיה אהוב למטה. ולא שאהבה ההיא חשובה כל כך, אלא שמתוך שיחיה אהוב למטה יהיה אהוב למעלה, לפי שהשי"ת מתקדש על ידו, ודבר זה פירושהו חכמים (באחרון מיומא) שאמרו, כל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ומשאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרים עליו, ראו פלוני כמה מתוקנים מעשיו, אשרי אביו ואשרי רבו שלמדו תורה. ועליו נאמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. והתפארת להקב"ה בבני אדם הוא מתוך מעשיהם המהוגנים הנעשים ע"י התורה, כי הבריות מכבדים התורה ומברכים בכל עת מי שנתנה וזה חפץ האל מבריותיו וכו'. וכן אפשר לומר שע"י החסידים אשר רוח הבריות נוחה מהם מתגדל שמו, ומתוך כך יהיה האדם אהוב למעלה. ואם אין רוח הבריות נוחה הימנו גם הוא שנוי למעלה כמו שזכר שם.

16 וכן מובא במדרש הגדול לפרשת בשלח (טו): "והישר בעיני תעשה" (שמות טו) זה משא ומתן. שכל הנושא והנותן באמונה ורוח הבריות נוחה הימנו, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים כל התורה כולה".

(5)

מענה נבין את הפסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", הצדיק במצוות שבין אדם למקום יש לו "אור", שמחה רוחנית. אבל לישרי לב, המדקדקים במיוחד במצוות שבין אדם לחבירו, להם השמחה, כמו שנתחייבנו ביום טוב.

בזה נבין את מאמר הכתוב בתהילים (פרק יט) "תורת ה' תמימה משיבת נפש וגו' פקודי ה' ישרים משמחי לב". תורת ה' תמימה משיבת נפש – במה שנוגע למצוות שבין אדם למקום. ומאידך פקודי ה' הישרים – כלומר, במה שנוגע למצוות שבין אדם לחבירו שהם כאמור "הישרים", הרי אלה משמחי לב, לשון שמחה.

אלא שלפניי אולי יקשה על שאר הראשונים הסוברים שצדיקים עדיפי מישרים, ולא כפרשיי. אלא שהנה מובא בסיפרי (דברים יב, כח): "הטוב" – בעיני שמים. "והישר" – בעיני אדם, דברי ר' עקיבא. ר' ישמעאל אומר "הישר" – בעיני שמים – "והטוב" – בעיני אדם. נמצא שזו מחלוקת התנאים.

Vashti's Tail and Truman's Tale

PARASHAS TETZAVEH GENERALLY COINCIDES WITH Parashas Zachor, heralding the arrival of Purim.

The kids love telling the story of Queen Vashti's refusal to appear in front of Achashveirosh because, as the Talmud (*Megillah* 12b) explains, the angel Gavriel made her grow a tail.

Often, a Gemara of this nature — even if it can be taken literally — is primarily meant to teach us something much deeper. The Chofetz Chaim sets out to explain the deeper significance of Vashti's tail, and the message it holds for the Jewish people.

The Talmud (*Sanhedrin* 96a) teaches that Nevuchadnezzar, the Babylonian king who destroyed the Beis HaMikdash, wasn't born into royalty. Hashem granted him the kingdom because of a few steps he took in Hashem's honor when he was the royal scribe responsible for the correspondence of King Baladan.

The Gemara explains that Chizkiyahu HaMelech became very sick and was miraculously cured. Hashem wanted to

publicize the miracle, so He made that day last 18 hours. The sun returning to an earlier position in the sky certainly got everyone's attention, and word of Chizkiyahu's healing spread through the world.

King Baladan decided to send Chizkiyahu a letter congratulating him. "If there is so righteous a person that God changes nature for him," he said, "then I must correspond with him."

Nevuchadnezzar, Baladan's primary scribe, wasn't available at the time, so other scribes drafted the letter, beginning with the salutation: "Peace unto you, King Chizkiyahu, peace unto Jerusalem, and peace unto the Great God."

After they sent the letter off with a messenger, Nevuchadnezzar returned to the palace and asked what they had written. When he heard that they had placed Hashem third in the list of greetings, he was aghast. He insisted that they retract that version and place Hashem first.

(12)
Power of
a Vart

(6)

"You are the one who wants it done," the other scribes told Nevuchadnezzar, "you carry it out."

Nevuchadnezzar ran after the messenger to try to retrieve the letter, but after he ran either three or four steps [there is a dispute between two versions as to the exact number], the angel Gavriel stopped him in his tracks. The Gemara states that had Gavriel not halted him, there would be no remnant of Klal Yisrael, chas veshalom, because his merit would have been so powerful that Klal Yisrael would have been annihilated.

" In the merit of these steps he took to try to defend Hashem's honor, Nevuchadnezzar was rewarded with a monarchy that lasted four generations: first he was king, then his son Evil Merodach, his grandson Belshazzar, and the last in the line was his great-granddaughter, Queen Vashti.

16 The Chofetz Chaim explains that there is actually no dispute between the two versions of the number of steps Nevuchadnezzar ran. In actuality, he ran three full steps, and Gavriel cut him off

in the midst of his fourth stride. Had he completed that fourth step, Klal Yisrael would have been eradicated.

21 Instead, says the Chofetz Chaim, since he did not take a complete fourth step, the reign of his fourth descendant, Vashti, was terminated prematurely. Had he taken that fourth step, Vashti would have remained on the throne, Esther would never have been in a position to save the Jewish people, and they would have been annihilated by Haman.

26 This is what the Gemara means when it says that Gavriel — the very same angel who prevented Nevuchadnezzar from taking the fourth step — placed a tail on Vashti. The "tail" here is a metaphor for Gavriel putting a "tail end" to Nevuchadnezzar's dynasty.

31 The first incident with Gavriel happened four generations before Haman came to power, but because of his stopping Nevuchadnezzar, Klal Yisrael merited to be saved in the era of the Purim story.

36 This is how Hashem runs the world, manipulating events behind the scenes in a way that we cannot perceive.

41 Rav Shlomo Lorincz z"l, a former Knesset Member representing Torah Jewry in Eretz Yisrael, met President Harry Truman while visiting United States. Truman was the first world leader to recognize Israel when it declared independence in May 1948. Legend has it that he did so because a Jewish former business partner visited him at the White House and asked him to meet Chaim Weizmann, Israel's first president, as a personal favor, and Weizmann convinced Truman to recognize the State of Israel. But that's not the full story, as Truman himself told Rabbi Lorincz.

57 "The decision to come to the aid of a homeland to 650,000 Jews living among 20 million Arabs virulently opposed to its existence was against the immediate interests of the United States," Truman related, "to the extent that one of my hometown newspapers put out a screaming headline: 'Truman the Traitor' when I did so.

1 "I was brought up in a neighborhood in which there were Jewish families, and I had a lot of respect for them. I would go to turn on or off the lights for them on occasion, and they would give me a piece of Shabbos challah when I did.

6 "My-father would read the Bible with me every Sunday, and I remember reading the story of Koresh (King Cyrus of Persia), who gave the Jews the opportunity to return to Israel to rebuild their Temple. I remember thinking, as a young child, that when I would become president of the United States — the dream of every little child in those days — I, too, would help the Jews in the same way.

16 "When Weizmann came and offered me a Torah as a gift and requested that I recognize Israel, I remembered the pledge I made as a young child. But childish emotions alone would not have been enough to sway me to go against the direct interests of the United States. So why did I recognize Israel?

24 "The answer is that only two people know how precarious the situation in the world is today: Stalin and me. The terrible threat of nuclear destruction is going to continue to hover over the world. Perhaps even worse is the danger of people remaining alive after a country is hit with a nuclear weapon, but wishing they were dead.

26 "If I have any will to continue living, it's only because I believe that just as during the last 3,000 years, you Jews saved humanity from the worst savages through spreading the ideas in your Torah, today, too, you will continue to enlighten the world and save us from the terrible threat of annihilation."

31 When Rabbi Lorincz returned to Israel, he delivered a speech at the Knesset recounting what President Truman had told him, and what the president of the United States expected of the Jewish people and the State he recognized.

36 Throughout Jewish history, Hashem orchestrates events on-behalf of the Jewish people. Whether it's sending the angel Gavriel to halt Nevuchadnezzar in midstride and then finish

the job by bringing a tail end to Vashti's reign, or having the president of the United States have this idiosyncratic desire to emulate King Koresh, of all people, Hashem is constantly pulling the strings to spin the ultimate tale called history.

A Freilechen Purim!

16
24

(8)